

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA MAKALESİ

Alexandre Tansman'ın gitar müziklerindeki eklektisizm üzerine bir inceleme; Scriabin'in teması üzerine varyasyonlar örneği

A study on eclecticism in Alexandre Tansman's guitar music; Example of variations on Scriabin's theme

Hale Birgül¹ Oksana Böllü²

¹ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzikoloji Bölümü, Türkiye, e-mail: halebirgul@mersin.edu.tr

² Öğr.Gör., Mersin Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü Kompozisyon ve Ork. Şefliği A.s.d., Türkiye, e-mail: oksana@mersin.edu.tr

Öz

Alexandre Tansman'ın gitar müzikleri bir enstrümanın yüzyıllar içinde gelişen repertuarının farklı yüzlerine sahip çeşitli stillerin hakim olduğu müziklerdir. Bu özelliklerinin teorik ve pratik olarak incelenmesi icracıların anlatım derinliği kazanması ve yaratıcı bir performansın süreçlerine katkısı bakımından önemlidir. Bu çalışmada Tansman'ın tema ve varyasyon biçiminde yazdığı gitar müziği örneği katmanlı dili ve yapısı bakımından ele alınacak, bestecinin gitar yazısına yaklaşımı araştırılacaktır.

Anahtar kelimeler: Tansman, Gitar müziği, Neoklasik, Skriabin, Varyasyon

Abstract

Alexandre Tansman's guitar music dominated by various musical styles with a multiple angles of the instrument's repertoire that has developed over centuries. Examining these features theoretically as well as practically is an essential tool for creating deep expressions for players. In this article, the layered language of the guitar music will be discussed structurally and the composer's approach to guitar music writing will be investigated.

Keywords: Tansman, Guitar Music, Neoclassic, Scriabin, Variation

Citation/Atf: BİRĞÜL, H. & BÖLLÜ, O. (2024). Alexandre Tansman'ın gitar müziklerindeki eklektisizm üzerine bir inceleme; Scriabin'in teması üzerine varyasyonlar örneği. *Journal of Arts*. 7(3): 125-133, DOI: [10.31566/arts.2406](https://doi.org/10.31566/arts.2406)

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Hale Birgül
E-mail: halebirgul@mersin.edu.tr

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

1.GİRİŞ

Andres Segovia'nın (1893-1987) gitar müziği repertuarının gelişmesinde ve derinleşmesini sağladığı yıllarda çalıştığı bestecilerin çoğu İspanyol ve Güney Amerika'lı bestecilerdir. Alexandre Tansman (1897-1986) Ravel, Stravinsky ve Fransız altıları gibi yakın ilişkide olduğu önemli bir çevrede eserlerini verdiği Paris yıllarında Segovia aracılığı ile gitar enstrumanı ile bağ kurar ve gitar repertuarına Chopin, Scriabin ve Slav müzikleri gibi o güne kadar gitar repertuarında rastlanmayan etkileri taşıyan özgün eserler kazandırır. Bu anlamda önemli farklılıklar içeren eserleri 20.yüzyılın ilk yarısında İspanyol etkisinde olan solo gitar repertuarında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Tansman'ın gitar müziklerinde kullandığı malzemenin çeşitliliği ancak son yıllarda yapılan akademik araştırmalarda ele alınmaya başlanmıştır. Tansman ve Segovia'nın ölümünden sonra Segovia konser repertuarına dahil etmediği, arşivlerde kalan birçok eserin gün yüzüne çıkmasının ardından Tansman'ın 20.yüzyıl gitar repertuarındaki önemli yeri daha da pekiştirilmiştir¹. Bestecinin Bach'a olan derin ilgisi gitar yazısının en belirgin özelliklerindedir. Ne var ki eserlerde kullanılan müzik dili sadece barok izler taşımaz. Neoklasik müzik türünün tanımı "klasik stile ait olduğu kabul gören karakteristik özelliklerin ve ortak düşüncelerin ödünç alınması" (Hyde, 1996,201) olduğu düşünülürse Tansman gitar müziklerinde bundan daha fazlasını söylemek mümkündür.

Tansman opera, bale, oratorio, senfoni türleri de dahil olmak 80 orkestra eseri, birçok solo ve oda müziği, sinema, radyo, tiyatrosu ve pedagojik amaçlı 300 den fazla eser vermiştir. Avrupalı müzik eleştirmenleri tarafından 1920'lerden itibaren orkestrasyon kullandığı anlatımcı renkleri, yoğun melodik kullanım, müzik form ve yazı stilineki netlik, sağlamlık özellikleri övgüyle karşılanmıştır. Müzik dilinde kendine özgü armonik dile ulaşmıştır (URL-3,2023) Özellikle 11'li, 13'lü ve 15 'li gibi genişlemiş akorları kullanımı nedeniyle "Tansman akoru" olarak bilinen akorlar "Skyscraper" "Gökdelen" olarak tanımlanır. Tansman Paris'e göç ettiği yıllardan itibaren Ravel ve Stravinsky ile olan yakınlığını sıklıkla dile getirir. Bu iki bestecinin üzerinde-

ki etkisi yadsınamaz. Armonik yapılanmadaki bu özgünlük akademik çalışmalarda da yer alır. Pershicetti 20.yy armonisi üzerine yazdığı kitapta Tansman'ın kullandığı 15'li 17'li akor yapılarına yer vermiştir. (Pershicetti, 1961;87) Müziğinde Polonya halk müziğinin ağırlıklı etkisinin yanında dünya halk müziğine ait öğelere de rastlanır. Örneğin 1933 yılına ait "A tour of the world in Miniature: 15 Travel Memories " (Minyatür bir Dünya gezisi: 15 Seyahat Hatırası) müzik materyaline yaklaşımı hakkında önemli bir örnektir. Eserde Amerika'dan Hawai'ye, Uzakdoğu'dan Hindistan'a, Malezya'ya ve hatta İtalya'ya uzanan bir dünya yolculuğunun izdüşümü kurgulanmıştır.

Bu çalışmada Tansman'ın müzik dilindeki çeşitlilik araştırılacak bestecinin 1972 yılında yazdığı "Scriabin'in Bir Teması Üzerine Varyasyonlar" adlı eserinde müzik dilindeki çeşitlilik incelenecektir. İnceleme sırasında eser hem teorik ve pratik bakış açısı ile alınacaktır. Eserin teorik ve pratik uygulamalar açısından birlikte ele alınması yoluyla müzik dilini bütünsel olarak kavramak hedeflenir.

2. GİTAR ESERLERİ VE SEGOVIA ETKİSİ

Tansman ilk gitar müziği olan "Mazurka"yı 1925 yılında yazmış olmasına karşın gitar müziklerinin çoğunluğu 1945 ve sonrasında yazılmıştır. Bunun nedeni bestecinin iki dünya savaşı arasında müzik yazma faaliyetlerine neredeyse ara vermiş olmasıdır.

Görsel 1. Yirminci yüzyılın ilk yarısında gitar için müzik yazan önemli besteciler ve eserleri listesi (URL-1,2024)

M.de Falla	Hommage a Debussy	1920
M. C. Tedesco	I. Gitar Konçerto	1939
J.Rodrigo	Concerto de Aranjuez	1939
J. Turina	Sevillana,Fandanguillo,Rafaga, Gitar için Sonat, Hommage a Tarrega	1923-1932
J. Manen	Fantasia-sonata	1931
A.Tansman	Concertino Gitar ve Orkestra için	1935

Segovia'nın tabloda (Görsel 1.) bahsi geçen besteci grubu ile yeni bir gitar müziği repertuarı yaratma süreci yüzyılın ikinci yarısında da devam eder. Gitar müziği yazmak gitarın teknik olanaklarına hakim olmayan besteciler için güçlükler barındırır. Bu nedenle gitar repertuarına katkıda bulunan besteciler çoğunlukla gitaristlerle çalışır ve yazma süreçlerinde destek alma ihtiyacı içinde olurlar. Segovia'nın Tansman'nın müziklerinde önemli etkileri olmuştur. Birlikte çalışmaya 1925 yılında başlarlar, eserlerin büyük bir bölümü Segovia tarafından sipariş edilmiş ve edisyonları da sadece onun tarafından yapılmıştır. Bu nedenle Segovia'nın eserlerin müzikal yapısı ve stilinde de etkisinin belirgin olduğu söylenebilir. Savaş sonrası yollarının Segovia döneminin gelenekleri ve ile bağlantılı olarak müzik dilinde ve stilin buluşu çağın yenilikleri ile doludur (Artina,2023; 126).

Segovia besteciler ile birlikte sürdürdüğü yazma süreçlerinde müzik fikirlerinin gitara taşınmasının sağlanması ve gitarın teknik sınırlarının ötesinde bir anlayış kazanılmasını hedeflerken bir yandan da öznel müzikal tercihlerini de bestecilere yansıtmaktan çekinmez. Romantik ve neo-klasik üslupta yazan bestecilere ilgi duyar. Modern kompozisyon teknikleri ile mesafelidir. Örneğin; Frank Martin'in(1890-1974) 1933 yılında yazdığı "Quatre Pieces Breves" modern gitar müziği için dönem noktası sayılan atonalite ve politonalite kullanılan (Cross, 2019;49) eserleri icra etmekten kaçınır.

Tansman'a yazdığı mektuplarında romantik üslup ve tonal dilin kullanımı ile ilgi dileklerini iletmiş, hatta net bir dille atonal yazının kullanımını konusunda çekinceler ifade edilmiştir. İki sanatçının mektuplarının çözümlemelerini yapan araştırmalarda Segovia'nın eserlerin üzerindeki etkisinden bahsedilir (Tansman, 2018;36).

Gelenekle ilişki :

Tansman'nın müziğinde deneysel yaklaşımlara yer verilmez. Yüzyılın ilk yarısındaki avantgard akımlara mesafelidir. Müziğinde geleneğe ait materyali kaynaklık eder. Bestecinin kendi sözlerinden yola çıkarak tarihsel olarak modernist müzik dilini nasıl tanımladığına bakabiliriz. Besteci modernizm kavramının muğlaklığı-

nın altını çizer ve bir moda olarak değerlendirir. "Müzikte şimdinin ve geçmişin birbirine bağlı olduğunu düşünüyorum. Modern bir besteci olmak istemiyorum...Zamanın müzisyeni olmak yani müziğin temel ve değişmez amacını zamanımın imkanlarıyla daha doğrusu zamanın evrimiyle kazandığı imkanlarla sürdürmek istiyorum" (UR-.2,2024)

Tansman'ın müziğinin farklı dönemlerde taşıdığı etkilerden ve klasik müzik geleneğinin çeşitli türlerinde eserler verdiğinden bir önceki bölümde bahsetmiştik. Sadece aşağıda yer alan gitar müziklerinin başlıklarına bakarak bile gerek folklorik materyalin gerekse klasik müzik tarihinin farklı dönemlerine ait formların kullanıldığını dair bilgiye ulaşırız.

"Gelenek bir ağaç gibidir, kuru dallar düşer ama kökü sökmek tehlikelidir, köklerin kalması gerekir" (URL-1,2024).

Tansman'ın müziğinin tarihsel olarak Paris'te olduğu 1920'li yıllarda Fransız bestecilerle olan yakın ilişkisi nedeniyle neo-klasik üslup ile ilişkisi tartışmaya açık bir konudur. Brando (2020) Tansman'ın ikinci dünya savaşından sonra yazdığı gitar müziklerinin neo klasik üslup ile ele alınmasını tartışmaya açan makalesinde özellikle gitar müziklerinde Andres Segovia'nın modern üsluptan kaçınan ve sıklıkla daha önceki dönemlere gönderme yapan müzik talebi dikkate alınır ve neoklasik teriminin Tansman'ın gitar eserleri ile ilişkili kullanımının yeniden düşünülmesi gerektiğini önerir. Bu argümanla birlikte Tansman ve Segovianın yoğun düzenleme süreçlerine işaret eder. Bestecinin kendi üslubu hakkında neoklasik tanımını yapmadığının altını çizer.

Tansman'ın 1925 yılındaki ilk gitar eseri "Mazurka" dan "Varyasyonlar"a kadar olan eser listesine baktığımızda farklı yapılara olan ilgisi açık bir şekilde görülmektedir.

Mazurka 1925

Cavatina 1950

Danza Pomposa 1952

Cavatina Suite (six pièces) 1956

Suite in modo Polonico 1962

Hommage à Chopin 1966

Variations sur un thème de Scriabine 1971

3. GİTAR MÜZİKLERİNDE FARKLI ETKİLER:

20.yüzyıl gitar müziğinde 18.yy müziğine ilgi duyan ve barok dönem materyalini kullanan ve neoklasik etkilerin yer aldığı eserlere sıklıkla rastlanır. Özellikle Manuel de Ponce 'un (1882-1948) 1920 -1930 yılları arasında verdiği eserlerde çeşitleme, suit ve füg gibi yapılara rastlanır. Tansman'ın eserlerinde ise özellikle barok dönem stiline olan eğilim yoğundur. Bu nedenle "Neo- barok" olarak da adlandırılan müzik yazısı aynı zamanda romantik bir duyarlılık taşıması bakımından ilgi çekicidir. Büyük eserlerinde kullandığı "concerto grosso, concerto ya da ripieno" gibi yapıların yanı sıra gitar müziğinde süite, füge ve çeşitleme biçimlerine ait yapıları kullanmıştır. Passaglia gibi çeşitleme biçimleri ile birlikte, füge ve invention gibi taklide dayalı yapılar da gitar müziklerinde yer alırlar.

Tansman'ın müziğinde halk müziği materyali de önemli bir yer tutar. Özellikle Polonya danslarına ve Polonya halk müziğinin etkisine sıklıkla rastlanır. Milewski (2002) Chopin ve Tansman Mazurkalarını incelediği araştırmasında Tansman'ın Pariste yakaladığı başarı ve üstün yetenekli bir Polonyalı besteci olarak anılmasının yanında Polonyada ağır eleştiriler almasının besteciye derinden yaraladığından bahseder. Tansman buna rağmen Polonya geleneksel müziğini her fırsata yüceltir ve sahip olduğu en kıymetli materyaller olarak değerlendirir. Popüler halk şarkılarını ve temalarını kullanmak yerine bölgeye ait diziler, armonik ve melodik jestler kullanır. "Son çalışmalarım bile Polonya ruhunun izlerini taşıyor. Sadece izler değil, Chopin müziklerinde "zal" (acı tatlı pişmanlık) anlamına gelen önemli bir şey...Bunlar çok soyut şeyler ama ben öyle olduğunu hissediyorum...."Tansman (1967 röportajından aktaran Milewski, 2002;186) Chopin'in müziklerinin etkisini gördüğümüz en önemli özelliklerden olan bu melankolik atmosferin yanı sıra artık dördü aralığının kullanımı, 5li aralıklarla yapılan drone ve mazurka ritimlerinin kullanımı da yine Chopin etkilerini taşır.

4. Skriabin'in Bir Teması Üzerine Varyasyonlar

4.1.Tema'nın Gitarda Tınlayışı ve Yapısı Üzerine

Tansman'nun bu eserinde yaratım süreçlerine etkili olan besteci Skriabin ve piyano yazısıdır. İlk olarak Tansman'ın piyano repertuarından bu belirli temayı hangi nedenlerle gitar için seçtiğini anlamaya gayret edeceğiz.

Gitarın en önemli ifade araçlarından birinin renk kullanımı olduğunu söyleyebiliriz. Gitar çalma pratiklerinde renk ögesi enstrümanı konvansiyonel enstrümanlardan ayıran özellikler arasındadır. İki elde de tel ile kurulabilen direk temas renk üretmek için uygun bir ortam yaratır. Gitarda renk ögesine ait teknik arayışlar ve müzik ifadesine etkisi gitar eğitiminde de araştırılan bir konu olarak karşımıza çıkar. 20. yüzyıl başından itibaren Emilio Pujol ve Pasual Roch'un metodlarında gitarda renk ile ilgili konulara yer verilir. (Enloe, 2011;77)

Skriabin'in renk ve ses, görme ve duyma arasındaki ilişki üzerine yaptığı çalışmalar ile Tansman'ın orkestrasyon ve renk üzerine ustalığı önemli bir kesişme noktası olarak kabul edilebilir. Böylelikle Tansman'ın Skriabin'in müzik malzemesinin gitar müziğinde kullanımını, gitarın renkli dünyası ile uyumlu ve anlamlı bir seçim olarak yorumlayabiliriz.

Bununla birlikte gitarda üretilen sesin uzunluğu tamamıyla icracı tarafından kontrol edilemez. Bir defaya mahsus, anda, tınsal olarak vibrato ya da ses uzunluğunun kontrolü ile ilgili farklı artiklasyon teknikleri ile sınırlı şekilde manipüle edilebilir. Gitara ait bu özellik icracının ve dinleyicinin mekanı, dış sesleri daha çok duyma ve dinleme şansına sahiptir. Bu durum farklı bir dinleme deneyimi yaratır. Sesin üretiminin bu anda akıp giden ve kontrol edilemeyen doğası nedeniyle gitar yazısında genellikle ritmik örgütlenmenin öne çıkan bir özellik olarak karşımıza çıktığını görürüz.

Görsel 2.

Tansman'ın Skriabin'in piyano için yazdığı Opus 16 No:4 Prelüd'ünden alınan temasının ezgisel yapısı, sadeliği ve ritmik yapısı ile gitaristik ifadeye uyumlu bir seçimdir. Piyano yazısında Chopin'in etkisinde romantik bir dili duyar ve deneyimleriz. Segovia'nın uyarlamadaki ağırlıklı etkisini bilerek Tansman'ın dört sesli 7'li akorları gitarda rahatça tınlatabileceği bir ortam bulunduğunu söyleyebiliriz. Temanın ezgisel yapısı ise bire bir aktarılmıştır.

Prelude orijinal olarak es-moll tonunda yazılmıştır. Bu tonalitenin dönemin bestecileri tarafından iki sembolik anlamı vardır; "toprak ve kader kalesi". Prelüd yoğun romantik içerikli sekvensiyon yapı ve solo tema ile başlar. Temanın tonun 5'lisi ile başlaması melankolik bir hisse yol açar ve tonal duyuyu yani "Tonik akoru" ilk frazın sonunda akorun 3'lüsü pozisyonunda duyurulur, kullanım minör moduna ait hissi kuvvetlendirir. Temanın ritmik yapısında vuruşların bölmeleleri kademeli olarak artırılır; dörtlük, iki sekizlik ve üç sekizlik. Bu seçim içsel bir hareketlenme yaratır, duygusal yoğunlukla birlikte ileri doğru bir harekete neden olur.

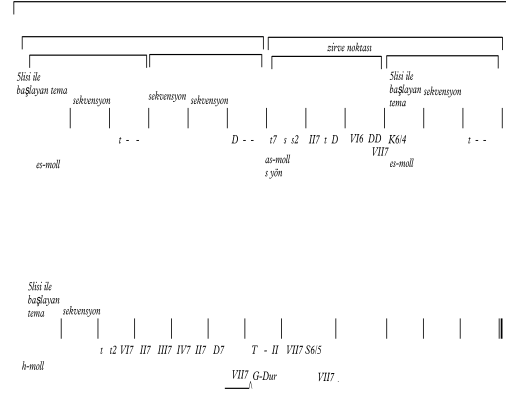
Görsel 3.

Tansman tema kullanımında prelüdün yapısını korur, tema ve form aynı kalır. Sadece armonik yapı ve tonalite sayesinde farklı anlamlar yaratılır. Bestecinin eser için seçtiği H-moll tonu sembolik olarak "ölüm ve soğukluk" anlamı taşır. Klasik dönemin simetrik yapısı temel alınarak temanın ve varyasyonların cümle yapısı bu bakış açısı ile değerlendirilecektir. Ancak klasik dönemde bu yapı daha net ve köşeli olur. Örneğin; 8 ölçü, 2 cümle ve 4 frazlık bir yapıyı

8=4+4=2+2+2+2 formülü ile dile getirebiliriz. Skriabin'in tema yapısı ise 12=6+6=3+3+3+3 olarak karşımıza çıkar. Bunun sonucu olarak eser klasik döneme ait form dilinin köşeli yapısının yerine daha yuvarlak akışkan romantik bir dile sahiptir.

Görsel 4. Prelude ve temanın yapısının incelenmesi

4.2. Varyasyonların Seslenişi ve Yapısal Özellikleri :

I. Varyasyon

İlk varyasyonda gitarın oktav aralıkları belirlenir ve bir mekan hissi yaratılır. Temayı bas partisinde düşünmek demek p ile çalmak demektir. Bu da icracı için ezgisel çizgiyi daha homojen şekilde çalma olanağı sağlar.

İki sekizlik ve üç sekizlikten oluşan ritmik karşılaşma p ve i, m ile dış partilerin hareketini oluşturur. Si sesinin armonik olarak seslenmesi ile hareket durdurulur. Varyasyon boyunca üç ve dört sesli akor yapıları içinde bastaki tema ve üçerli, ikişerli ritim gruplarına, si sesinin yarattığı pedal etkisi eşlik eder. Çalan için hareketli bir yapı hakimken dinleyici için sakinliği koruyan bir atmosferden söz edilebilir.

Görsel 5. I. Varyasyon

Varyasyon 12=6+6=3+3+3+3 ölçü yapısındadır. Tema daha yoğun bir şekilde tınlar. Alt oktavlar kullanılır, bu da doğuşkanların tınlmasını artırır. Armonizasyonda kontrpuan tekniği daha fazla duyulur. Homofoni ise kadanslarda yer alır. Bu noktada homofonik yazı ve kontrpuan yazısının birlikte kullanıldığını söylemek mümkündür. Kontrpuan sayesinde 1. ve 2. cümleler arasında sınırlar erir bu da yapıya bütünlük hissini kazandırır. Bu varyasyonda “si sesi” odak noktası olma özelliğini taşır, varyasyon her ölçüde bu ses ile farklı bir boyut kazanır. Asıl tema arka planda kalır.

II. Varyasyon

Varyasyon ikiye bir öncekinin içinden geçilerek varılır.

Görsel 6. a) I.Varyasyon son ölçü b) II.Varyasyon ilk ölçüler

Tema varyasyonun sonuna kadar gizlenir ve açık bir şekilde sadece varyasyon sonunda duyulabilir. Genel olarak her vuruşta değişen ve dönüşen dört sesli akorların arasına gizlenen sekizliklerin hareketi vardır. Bu hareket ile kurulan yapıda tema gizli ama hissedilir durumdadır.

12=6+6=3+3+3+3 ölçü sayılı yapıya sahiptir. Arka arkaya iki tam 4lü ile başlaması (fa diyez, si/do fa diyez)ve sekizliklerle yürümesi müzikal ifadede kararlılık ve köşelilik yaratır. Genel olarak klasik çeşitlendirme tekniği kullanılır denilebilir.

III. Varyasyon

İkinci varyasyonun son ölçülerinde görünür olan tema bu varyasyonda ilk andan itibaren hep göz önündedir. Tema küçülür ve yapı hareketlenir. Tema sıkışır ama bununla beraber bu varyasyon en uzun varyasyondur. Genellikle üç partili yatay yanaşık hareketlerle örülmüş sıkı ses ilişkileri vardır. Varyasyonun durmadan akan onaltılıklarla ve parti içi hareketlerle kurulu yapısı sol elin hareketliliğini, sık pozisyon değişimini gerektirir. Üç partinin eş zamanlı yatay olarak kromatik hareketle akışı partilerin ayrı ayrı duyulmasının net bir şekilde icrasını gerektirir. Gitar notasyonunun dikey okunuşundan başlayarak icra pratiklerinde yoğunlukla kullanılan dikey bakış ve düşünüş yerini yatay duyuş ve düşünüşe bırakmalıdır. Tansman'ın yatay yazım teknikleri J.S.Bach icrasını hatırlatır düzeyde bir yatay anlayış gerektirir..

22=11+11 ölçü sayılı yapıya sahiptir. Temadan alınan ilk iki nota ile oluşturulan iki onaltılık ve sekizlik ritim kalıbı ile oluşturulması dinamizm kazandırır.

Görsel 7.

Kontrpuan yazısı görsel 5. deki ritim kalıbı ile işlenen temaya boyut kazandırır.

Cümlelerin yapısı bütünsel, küçük frazlara bölünmeden devam eder bu da müziğe akışkanlık getirir.

IV. Varyasyon

Bu varyasyonda p ile başlayan tema, varyasyonun sonuna kadar üst partide seslenir ve yine p'de temanın seslenişi ile son bulur. Armonik dildeki çeşitliliği kavramak ve birlikte kullanılan majör ve minör modlarını düşünerek parmak numaralarının yazılması gitaristik açıdan önemlidir.

Bu varyasyon 24 ölçü bütünsel ve bölünmez bir yapıya sahiptir. Tonalitede değişim dikkat çekicidir. Majör ve minör modlarının birlikte kullanımına sembolik anlamına bakarsak; re minör "yorgunluk, dünyevilik, doğa", re majör "krallık ve güneş ile buluşmayı" temsil ettiğini görürüz. Bu nedenle Tonik 5li kökü ile iki rengin özelliklerini ve alterasyonlarını kullanır.

Eş adlı dizilerin kullanımı empresyonist sanat akımındaki puslu duyuş ve majör minör tonlarının geçişler ile sentezi zengin bir renk paleti oluşturur.

Görsel 9. Re dizileri

V. Varyasyon

Bu varyasyonda Tansman'ın sıklıkla kullandığı "Mazurka" dansi etkileri kullanılır. Mazurka'nın 3/4 ve ikinci vuruşta vurgu olan yapısı görülür. Bu varyasyonda hemiola tekniği kullanılmıştır. Melodi 3/4 Bas partisi ise 3/4 içinde sistematik olarak ikinci ses oktav aşağıdan verilmesi nedeniyle iki vuruşluk ölçü birimi hissedilir.

Bas partisi sayesinde mazurka hissi yaratılır. İkinci vuruşa gelen bas partide triton ile ikinci vuruşa vurgu tasarlanır.

Görsel 10. V. Varyasyon bas partisi hareketine örnek
Var. V

Bu yapının içinde süslemeleri hafif bir tuşe ile tasarlamak ve icra etmek varyasyonun akışkan doğasını yaratmaya destek olacaktır. Bununla birlikte basta olmak üzere nota yapısında belir-

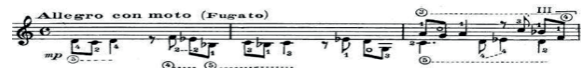
tilmeyen artikülasyonları kurgulamak Mazurka yapısının belirginleşmesini sağlar. İlk 16 ölçü simetrik bir biçimde işlenmiş 2+2, 2+2, 2+2,2+2 kalan 13 ölçü ise doğaçlama niteliğinde serbest yapıda işlenmiştir.

VI. Varyasyon

Son varyasyon barok etkinin ve yazının en etkili olduğu varyasyondur. Tema ilk olarak basta seslenir.

Görsel 11. Fugato

Var. VI

İcra bakımından orta parti de dahil olmak üzere farklı partiler arasında gelen temanın net bir şekilde dengeli bir biçimde duyurulması öncelik taşır. Fugato'nun teması varyasyonun temasının farklı bir ritmik yapıda okunuşu ile oluşturulmuştur. Görsel 11. Füg teması ritmik yapı

IV. Varyasyonda olduğu gibi es tonunda yazılmıştır ve bu tonaliteye daha geniş çaplı bir kullanım getirir. Genişletilmiş tonalite tekniği romantik döneme özgü bir kullanım alanıdır. Yazıdaki yoğunluk ise barok dönem stilindedir. 20.yüzyılın başında örneğin Ponce'un genellikle eserlerinde kullandığı anlık ve pastiş niteliğindeki barok çağrışımları sağlayan kontrpuan teknikleri yerine sıkı bir yazı ile karşılaşıyoruz.

Tema basta 3 defa reel olarak sergilenir, ilk 11 ölçüde 3 defa geçer ve yarım kadans ile duraklar. Devamında ise temanın işleyişi değişir ve iki defa imitasyon olarak gelir.

Fugato'nun bitişi Toccata'ya benzer bir yoğunluktadır ve +5/3 akoru ile biter. Ardından koda olarak temaya dönüş yapılır.

5. SONUÇ

Tansman için gitarda renk kullanımı önemli bir müzikal araçtır varyasyonların genelinde renk unsuru öne çıkar. Gitardaki oktav ve armoniklerin kullanımı ile renk, doku oluşturulur. Bu bağlamda eser empresyonist stildeki renk ve doku etkisine sahiptir demek mümkündür. Doku ile ilgili farklı bir müzikal işleyiş de barok döneme ait yatay çoksesli tekniklerin kullanımı ile oluşan akışkan yapıdır. Bu da sıkı ve yoğun bir form içinde anlatımın özüne ve minyatür niteliğine katkıda bulunur. Tekrar ögesi de tüm unsurlar gibi tasarruflu bir şekilde kullanılır. Fügün kullanıldığı varyasyon buna örnek olarak verilebilir. Tekrar ögesi füg de bile en tasarruflu şekilde kullanılır. Bununla birlikte eser ardında yadsınmayacak romantik bir etki bırakır.

Gitarda yatay yazı bu kadar hissedilmesinin sebebi parçanın sekvesyonlu yapıyla oluşmasıyla ilgilidir. Dinamik ve komplike bir müzik yazısı ile karşıtlık içeren müzikal atmosferin sakinliği eserin icrasında önemli rol oynar. Özellikle gitar müziklerine özgü bir dilin romantik bir dilin kullanılması nedeniyle bestecinin sadece neo-klasik stil içinde sınırlandırılmaması gerektiğinin de altını çizmek gerekir. Bestecinin lirizm ve duygusallığı müziğin en önemli unsurları olduğunu hakkındaki görüşü (URL.1) gitar müziklerindeki enstrümanın karakteristikleri uyumlu romantik yönelimler ve ifadelerin yoğunluğunu anlamlı kılar.

Farklı stillerin ard arda ve zaman zaman birlikte hissedildiği bu eser gitarın derin ifade biçimlerinin keşfedilmesini sağlar, icracı ve dinleyiciye zengin bir dinleme deneyimi sunar. Henze'nin gitarı betimlemesi ile çalışmayı nihayete erdirelim. "Gitar birçok sınırı olan ama bu sınırların

içinde keşfedilmemiş alanlar ve derinlikler bulunan bilen ya da bilgili bir enstrümandır(aktaran Bonnell,2002;139).

KAYNAKÇA

ARTINA, L. (2023). Italian contributions to guitar music. In D. Martín-Gil (Ed.), *The classical guitar in Spain, Portugal, Italy & Germany: A general approach to its history* (pp. 123-132). Instituto Nacional de Artes Escénicas y Música (INAEM).

BONNEL, C. (2002). Classical repertoire. In M. Stimpson (Ed.), *The guitar* (pp. 125-141). Oxford University Press.

BRANDAO, L. (2020). Investigating neoclassicism around Alexandre Tansman. *Revista Vórtex*, 8(3), 1-15.

CROSS, P. B. (2019). *Counterpoint and performance of guitar music – Historical and contemporary case studies* (Unpublished doctoral dissertation). University of Queensland.

ENLOE, L. D. (2011). *The technique and artistry of melodic phrasing in the Spanish guitar tradition* (Unpublished doctoral dissertation). University of Georgia.

HERRERO, I. G. (2023). Music written for guitar in Spain. In D. Martín-Gil (Ed.), *The classical guitar in Spain, Portugal, Italy & Germany: A general approach to its history* (pp. 99-111). Instituto Nacional de Artes Escénicas y Música (INAEM).

HYDE, M. M. (1996). Neoclassic and anachronistic impulses in twentieth-century music. *Music Theory Spectrum*, 18(2), 200-235.

PERSICHETTI, V. (1961). *Twentieth-century harmony: Creative aspects and practice*. W. W. Norton.

TANSMAN, M. (2018). *La guitare dans la vie d'Alexandre Tansman*. Editions Habanera.

Görsel 12. VI varyasyon final ve temaya dönüş

Son Not

Berben Yayınevi Segovia arşivinde bulunan bu bilinmeyen eserleri “Posthumous Works for Guitar” adı altında 2003 yılında basmıştır.

Elektronik Kaynaklar

JANKI, A. (2020). Tradition and modernity in the music of Aleksander Tansman. *Polish Music Journal*, 4(1). <https://polishmusic.usc.edu/research/publications/polish-music-journal/vol4no1/aleksander-tansman/> (Erişim tarihi: Aralık 2023)

DURAND-SALABERT-ESCHIG. (t.y.). Alexandre Tansman. <https://www.durand-salabert-eschig.com/en-GB/Composers/T/Tansman-Alexandre.aspx> (Erişim tarihi: Ocak 2024)

SCORSER. (t.y.). Alexandre Tansman: Sonatine. <http://en.instr.scorsen.com/CC/All/Alexandre+Tansman/Sonatine.html>